УДК 378.091.12:005.336.2(100:477)

***Валентина Фрицюк*,**
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Вінниця, Україна,
***Василь Фрицюк*,**
викладач кафедри музичного
та перформативного мистецтва,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Вінниця, Україна
hfrjdcmrf@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження щодо застосування зарубіжного досвіду підготовки педагогів до професійного саморозвитку в Україні зумовлена об'єктивною необхідністю докорінного реформування національної системи освіти в контексті європейської інтеграції та глобалізаційних процесів. У сучасних умовах динамічних змін, що відбуваються у суспільстві та технологічній сфері, педагог перестає бути лише транслятором знань, натомість перетворюючись на фасилітатора, коуча та дослідника, що потребує від нього високого рівня автономності та здатності до безперервної самоосвіти протягом усього життя. З огляду на вимоги Нової української школи, професійний саморозвиток стає не просто особистим вибором вчителя, а ключовою складовою його професійної компетентності та обов'язковою умовою забезпечення якості освіти. Проблема полягає в тому, що вітчизняна система підготовки вчителів тривалий час базувалася на репродуктивних моделях, тоді як провідні країни світу, такі як Фінляндія, США, Велика Британія чи Польща, накопичили значний досвід стимулювання внутрішньої мотивації педагогів до вдосконалення через рефлексивні практики, менторство та індивідуальні освітні траєкторії. Вивчення цих механізмів дає змогу виявити інноваційні форми та методи, які можна адаптувати до українських реалій, уникаючи при цьому механічного копіювання та враховуючи національну специфіку. Дослідження цієї теми допомагає розв'язати суперечність між зростаючими запитами суспільства на педагога-новатора та недостатньою розробленістю методичного інструментарію підтримки саморозвитку у вітчизняному освітньому просторі. Крім того, аналіз міжнародних стандартів професійного розвитку сприяє розробці ефективних механізмів сертифікації та підвищення кваліфікації, що безпосередньо впливає на престижність професії та конкурентоспроможність

українських викладачів на міжнародному рівні. Отже, актуальність теми визначається потребою наукового обґрунтування стратегії модернізації педагогічної освіти шляхом інтеграції кращих світових практик у систему професійного становлення майбутніх фахівців.

Варто зазначити, що у світовому науковому дискурсі феномен професійного розвитку трактується багатозначно та позначається різними термінами, що відображають як широту, так і багатовимірність цього поняття. Найпоширенішими є поняття «професійний розвиток» (professional development), «кар'єрний розвиток» (career development), «розвиток персоналу» (staff development, employee development, workforce development), «розвиток людських ресурсів» (human resources development), а також «післядипломна освіта» (postgraduate education). Окрім них, у наукових джерелах використовуються більш узагальнені категорії, зокрема «навчання» (training), «навчання і розвиток» (training and development), «підвищення ефективності діяльності персоналу» (human performance technology). Водночас функціонують і вузькоспеціалізовані терміни, які акцентують увагу на окремих складових професійного розвитку, таких як «навчання технічних навичок» (technical training) та «розвиток управлінських і лідерських компетентностей» (executive and leadership development).

Порівняльне вивчення проблем розвитку й саморозвитку особистості в різних країнах світу у співвідношенні з вітчизняними науковими підходами [1; 2; 5; 6; 8] є актуальним напрямом сучасних досліджень і потребує системного та безперервного наукового осмислення, на чому наголошує Л. Зязюн. У своїх працях науковиця здійснила ґрунтовний аналіз процесів розвитку і саморозвитку особистості в освітній системі Франції, підкреслюючи зростання ролі особистісного чинника в освіті. Зміщення акцентів на самореалізацію в навчанні й вихованні, активне використання самоосвіти як засобу самоактуалізації, самовдосконалення та самоідентифікації зумовлюються як соціальними, так і індивідуальними потребами саморозвитку особистості, значення якого посилюється в умовах міждержавної інтеграції. Саме рівень саморозвитку особистості визначає соціальну мобільність та перспективи розвитку суспільств і держав.

Розглядаючи вплив інноваційних процесів на трансформацію традиційних форм навчання в європейських країнах, Л. Зязюн обґрунтовує професійну освіту як складну багаторівневу систему взаємопов'язаних інтегративних процесів, цілеспрямована взаємодія яких формує новий тип професійної діяльності. Це створює підґрунтя для розвитку концепції неперервної багаторівневої професійної освіти та становлення професійної педагогіки як фундаментальної наукової галузі. Професійна педагогіка поєднує теоретичні положення різних наук і спрямована на осмислення закономірностей формування, самоформування та саморозвитку особистості в умовах інноваційного соціально-економічного розвитку [2].

Натомість С. Синенко, досліджуючи педагогічну освіту в країнах Західної Європи, зазначає, що, наприклад, у Франції провідну роль у професійному саморозвитку вчителя відіграє післядипломна освіта, спрямована на оновлення

фахових знань педагогів і їх адаптацію до актуальних потреб школи та суспільства. До ключових напрямів реформування системи неперервної освіти належать підвищення якості підготовки вчителів, розвиток навчання на основі дослідницької діяльності, активне впровадження освітніх інновацій, а також створення сучасних навчально-науково-дослідних закладів. Характерною рисою французької системи підвищення кваліфікації є орієнтація на особистісний професійний розвиток і саморозвиток педагога. Водночас у країнах континентальної Європи традиційно домінує модель учителя-службовця, професійна підготовка якого організовується та контролюється роботодавцем, тоді як в англійській освітній традиції поширеним є підхід до вчителя як автономного професіонала, відповідального за власний професійний розвиток. [4, с. 12].

Неперервна освіта вчителів у Великій Британії орієнтована на формування індивідуального стилю педагогічної діяльності та здатності педагогів до саморозвитку, що забезпечується як науково обґрунтованим змістом, так і чітко вибудуваними освітніми технологіями. Основним завданням системи підвищення кваліфікації є ознайомлення вчителів із сучасними досягненнями педагогічної теорії й практики, упровадження інноваційних технологій навчання, а також розвиток умінь самостійного здобуття знань, необхідних для професійного зростання. Відповідно до нормативних документів Міністерства освіти Англії, професійна підготовка спрямовується на формування нового типу вчителя, який є активним суб'єктом педагогічної діяльності, що передбачає утвердження суб'єктної позиції студента в процесах саморозвитку та максимально можливе наближення змісту підготовки до реальних умов педагогічної практики [3, с. 16].

У системі підвищення кваліфікації вчителів Німеччини домінують гнучкі та мобільні форми навчання, спрямовані на стимулювання професійного розвитку педагогів. Вони охоплюють різноманітні колективні освітні формати – від кваліфікаційних курсів і спеціалізованих семінарів до конференцій, лекційних циклів і наукових заходів, що забезпечують оновлення фахових знань, підготовку до впровадження освітніх інновацій, опанування нових професійних ролей і здобуття додаткової спеціальності [7, с. 717].

Отже, перспективи застосування зарубіжного досвіду підготовки педагогів до професійного саморозвитку в Україні можна окреслити за кількома взаємопов'язаними напрямами.

Доцільним є посилення особистісно орієнтованого підходу в системі неперервної педагогічної освіти, що передбачає формування в майбутніх і практикуючих учителів індивідуальних траєкторій професійного розвитку, розвитку рефлексивних умінь, здатності до самооцінювання та саморегуляції професійної діяльності.

Перспективним є впровадження моделі вчителя як активного суб'єкта власного професійного зростання, що передбачає поступовий перехід від адміністративно регламентованої системи підвищення кваліфікації до більш автономних форм професійного розвитку, з наданням педагогам права вибору програм, форматів і тем навчання.

Важливим напрямом є розвиток дослідницько-інноваційної складової підготовки педагогів, зокрема залучення вчителів до педагогічних досліджень, проєктної діяльності, експериментальної роботи та впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяє безперервному оновленню професійної компетентності.

Перспективним є розширення гнучких і мобільних форм неперервної освіти, зокрема модульного навчання, короткострокових курсів, професійних спільнот, стажувань, змішаних і дистанційних форматів, що відповідають сучасним умовам розвитку освіти в Україні.

Важливим є удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення професійного саморозвитку педагогів шляхом інтеграції європейських підходів до якості педагогічної освіти, сертифікації, визнання результатів неформальної та інформальної освіти.

Отже, адаптація зарубіжного досвіду підготовки педагогів до професійного саморозвитку в українському освітньому просторі сприятиме підвищенню якості педагогічної діяльності, посиленню професійної автономії вчителя та формуванню конкурентоспроможної системи неперервної педагогічної освіти відповідно до європейських освітніх стандартів.

Список використаних джерел:

1. Білозерська С. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього педагога. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Випуск 13. С. 3–10. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/13_2022/1.pdf
2. Зязюн Л. І. Саморозвиток особистості в освітній системі Франції: Монографія. К.; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 386 с.
3. Кіщенко Ю. В. Формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу: автореф. дис. … канд. пед. наук. К., 2000. 20 с.
4. Синенко С. І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) : автореф. дис. … канд. пед. наук. К., 2002. 21 с.
5. Тимощук Г.В. Теоретичні основи готовності до професійного саморозвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. 2021. URL: https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2021/1/31.pdf
6. Фрицюк В. А. Неперервний професійний розвиток педагога: зарубіжний досвід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми:* збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2025. Вип. 75. С. 150-161. DOI: 10.31652/2412-1142-2025-75-150-161
7. Häring, L. Die 2000. Akademie für Lehrerfort bildungin Dillingen // Dieberufs bildende Schule 48. 12. 716-723.
8. Kupchak, S. 2021. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*, (9-10), 144–150. https://doi.org/10.33989/2519-8254.2021.9-10.263655